

Poznanie teologiczne, red. T. Dzidek, Ł. Kamykowski, A. Napiórkowski,
Kraków 2018, s. 9–10 (Teologia Fundamentalna, 5)
DOI: <http://dx.doi.org/10.15633/9788374387262.01>

WPROWADZENIE

W poprzednim tomie staraliśmy się ukazać Kościół jako społeczność zakotwiczoną w historii, uobecniającą Boga i Jego zbawcze działanie. Społeczność ta głosi orędzie, że za jej pośrednictwem dla każdego jest możliwe pojednanie ze Stwórcą i uniwersalne pojednanie pomiędzy ludźmi. Kościół nie jest jedynie medium, dzięki któremu świat osiągnie zapowiadany stan harmonii, lecz jest miejscem, w którym ten stan już się realizuje. Jego misja, jako sakramentu jedności, dokonuje się w warunkach świata jeszcze niepojednanego. Dlatego pojawia się pytanie: Jak głosić orędzie o zbawieniu i jak przekazywać bogactwo Objawienia, którym Kościół został obdarowany? Jak je przedstawiać, by było zrozumiałe w teorii i przyjmowane w praktyce?

Są to pytania dotyczące teologii, jej możliwości poznawczych i metod jakimi się posługuje. Chodzi tu zatem o refleksję nad tym, co można nazwać metateologią, gnozeologią teologiczną, bądź też – jak to uczyniliśmy w tytule tego tomu – poznaniem teologicznym.

Zdarzało się w historii, że tego rodzaju refleksję zamieszczano we wstępnej części teologii dogmatycznej. Jednakże pytania o możliwości poznawcze i metody teologii wyrastają poza wąskie ramy jednej dyscypliny teologicznej. Posiadają bowiem charakter interdyscyplinarny i jeżeli mają być podjęte poważnie, winny być rozpatrzone w konfrontacji z innymi prądami religijnymi i kulturowymi. Wydaje się, że właśnie teologia fundamentalna, sama określająca się jako dyscyplina graniczna, powinna się podjąć tego zadania.

Sensowność teologii bywa czasami podważana. Ostrza krytyki dosięgają jej przede wszystkim z dwóch stron. Z punktu widzenia wiary pojawia się wątpliwość podważająca moralną godziwość teologii: Czy nie jest bluźnierstwem poddawać rozumowej manipulacji przedmiot wiary? Czy wiara nie powinna być ślepa? Tego rodzaju wątpliwości niejednokrotnie budziły się w obrębie samego chrześcijaństwa, pojawiają się także w pozachrześcijańskich kręgach religijnych wywodzących się zwłaszcza z tradycji Dalekiego

Wschodu, gdzie pielęgnowany jest szczególnie szacunek dla transcendencji sacrum, pozostającego poza zasięgiem ludzkich spekulacji.

Podważa się teologię chrześcijańską także z punktu widzenia rozumu: Czy potrzebna i dopuszczalna jest teologia różna od filozofii? To znaczy, czy rozumowi wolno narzucać kryteria z zewnątrz, kryteria pozarozumowe, choćby to było boskie Objawienie? Pytanie to przybrało bardziej szczegółową formę w czasach nowożytnych. Stawia się je w obrębie nauk, zwłaszcza w kręgach o mentalności neopozytywistycznej. Istnieją, jak się wydaje, trzy główne przyczyny, dla których jest poddawana w wątpliwość naukowość teologii: brak oczywistości założeń, z jakich się wychodzi, ograniczoność i nieadekwatność języka, jakim się posługuje, gdy mówi o Bogu, oraz napięcie istniejące pomiędzy, nieraz swoiście pojmowaną, wolnością teologa a Magisterium Kościoła.

Powyższe wątpliwości i zastrzeżenia zostaną podjęte w niniejszym tomie, który składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym zostaną ukazane koncepcje teologii w jej historii. W drugim scharakteryzujemy naturę teologii, to znaczy jej przedmiot, a także trzy zasadnicze wymiary: naukowy, duchowy i eklezjalny. W rozdziale trzecim omówimy źródła, do jakich teologia się odwołuje, konstruując swoją refleksję. W rozdziale czwartym zajmiemy się zagadnieniem rozwoju dogmatu, to znaczy procesem rozumienia Objawienia i opisem kryteriów, jakim rozwój ten podlega. W rozdziale ostatnim przedstawimy główne metody teologicznego poznania i związane z tym podział teologii na główne dyscypliny¹.

---

¹ S. KAMIŃSKI, *Metoda w teologii*, [w:] W. GRANAT (red.), *Dogmatyka katolicka. Tom wstępny*, Lublin 1965, str. 147–162; B. CASPER, K. HEMMERLE, P. HÜNERMANN, *Theologie als Wissenschaft*, Freiburg i.Br. 1970; B. LONERGAN, *Metoda w teologii*, Warszawa 1972; W. PANNENBERG, *Wissenschaftstheorie und Theologie*, Frankfurt a.M. 1973; J. MAJKA, *Metodologia nauk teologicznych*, Wrocław 1981; F. NIEMANN, *Theologische Erkenntnislehre*, Düsseldorf 1981; J. MEYENDORFF, *Teologia bizantyjska. Historia i doktryna*, Warszawa 1984; J. ALFARO, *Revelación cristiana, fe y teología*, Madrid 1986; W. ŁOSSKI, *Teologia mistyczna Kościoła Wschodniego*, Warszawa 1989; J. MOLTSMANN, *Was ist heute Theologie*, Wien–Freiburg–Basel 1990; C. S. NAPIÓRKOWSKI, *Jak uprawiać teologię?*, Wrocław 1991; J. L. ILLANES, J. I. SARANYANA, *Historia teologii*, Kraków 1998; T. DZIDEK, *Granice rozumu w teologicznym poznaniu Boga*, Kraków 2001; C. VAGAGGINI, *Teologia. Pluralizm teologiczny*, Kraków 2005; Z. KIJAS, *Wprowadzenie do myślenia teologicznego*, Kraków 2005. Autorzy tomu dziękują doktorowi Markowi Kicie za cenne uwagi poczynione w trakcie lektury tekstu, przed jego drukiem.